

KİM KİMDİR?

(Deneme)

Yazan: TOPRAK IŞIK

Bilmiyorsanız ayıplanacağınız isimler var. Ve habersizseniz kınanacağınız fikirler... İsimlerin sahiplerini sevmek ya da düşüncelere katılmak zorunda değilsiniz ama kulağınız onlara aşına olmak zorunda. Newton, Einstein, Tolstoy, Balzak, Gandhi... Bulduğunuz çevreye, aldığınız eğitime göre upuzun bir liste çıkartmak mümkün. Düşünceler için de yapılabilir aynısı. Komünizm, kapitalizm, evrim teorisi, postmodernizm ve diğerleri...

Elinize bir kağıt alıp gün boyu bildiğiniz isimleri, duyduğunuz düşünceleri yazın. Verdiğiniz davete çağıracağınızı belirlemekten daha zor olmayacaktır bu. Nasıl ki amcanızın adı beyninizde çok kolay ulaşılabilecek bir yerdeyse, bir yığın büyük isim de öyle el altındadır. Kitaplarda, gazetelerde, televizyonlarda sayısız kez karşılaşp farkında olmadan ezberlemiştinizdir onları. Peki isimlerinin bellekteki yeri açısından, yakın akrabalarla aynı öneme sahip bu insanların, gerçekte kim oldukları ve ne anlattıkları yeterince biliniyor mu? Azımsanamayacak bir yüzde için Newton, kafasına elma düşen adam; Einstein saçı başı dağınık Yahudi'dir sadece. Bu parlak tanımlamaları cahillikle değil, bilim dünyasının sıradan yaşama uzaklığı ile mi açıklamalı? Evet ama bu yaklaşım, laboratuvar insanlarıyla sınırlı değil ki. Çok daha az teknik ve alabildiğine anlaşılır şeyler söyleyen meşhur isim sahiplerinin de beyinlerdeki tarifi iki üç perişan cümleyle sınırlı. Güya tanınmış düşünce ve kavramlar, toplumun zihninde hep aynı yüzeyselciliğe kurban ediliyor. En yaygın düşünce akımları ve popüler kavramların anlamları hakkında geniş katılımlı bir anket yapın; güzel bir mizah kitabı çıksın ortaya.

Kimin kim olduğu ve düşüncelerin anlamları hakkındaki bilgisizliğe rağmen insanlar yorumcular sayesinde tavır takınma yükümlülüklerini yerine getirebiliyorlar. "O filozofa ait tek cümle okumadım ama düşündüğü her şeyin tüm hücrelerimle karşısında olduğumdan eminim! Şu filozofa da ait tek cümle okumadım yine de düşündüklerinin doğruluğuna kalıbımı basarım!"

Sapkınca tavır takınma hevesini doğuran en önemli nedenlerden birinin bağınazlık olduğu belli. Fakat okumadan, tanımadan, anlamadan, sempati ya da antipati beslemenin çok önemli iki nedeni daha var: İlki, zahmetten kaçmak; ikincisi de, insanların birinci ağızdan okuyup kendi çabalarıyla anlayamamaktan korkarak başkalarının çevirmenliğine sığınmaları...

"Şu Rus yazar... Tolstoy... Savaş ve Barış'ı yazmış. Her yerde karşıma çıktığına göre çok önemli bir kitap olmalı ama bir kusuru var: Bin küsur sayfa..." Bu minicik kusur çok önemsiz bir cezayla geçiştiriliyor. Kimse Savaş ve Barış'ı okumuyor. Şu yaklaşım doğru: "Benim okumamam kesinlikle onun büyük bir eser olmadığını göstermez." Ama şu yaklaşım yanlış: "O eseri okumayacak kadar tembelsem de büyüklüğünü onaylamayacak kadar vicdansız değilim." Yüreğimizdeki yufkalık yüzünden bir sürü yazar hiç okunmadan meşhur oluyor. Sanatçılar, suçlusu olmadıkları bu çarpıklığın bedelini, yazdıklarına dayanılarak değil, nasıl tanıtılıyorsa öyle bilinmekle ödüyorlar.

"Müthiş bir adam! Sapıkmiş. Kör bir kıza tecavüz etmiş. Kumarbazmış. Karısıyla aşğının buluşmalarına yardımcı olacak kadar genişmiş mezhebi. Sahi bir de Suç ve Ceza'yı yazmış. Karamazov Kardeşler de onundu galiba." İşte size Dostoyevski. En ince kitaplarından Amca'nın Rüyası ya da İnsancıklar'ı bile okumak şu üç beş cümlenin beş yüz katından fazla zahmet gerektirir. Üstelik edebiyat sohbetlerine meze edilebilecek hiçbir ayrıntı öğretmez insana.

Söylediklerinin karmaşıklığı nedeniyle, yorumcuların aktardığı şekilde tanınmak daha çok bilim insanları ve filozofların çilesidir. İsmi ya da düşüncenin büyüklüğü ezer okuru. Freud... Psikanaliz... Maşasız tutarsanız elinizi yakacak sanki. Birileri alır onları ve iyice soğuttuktan sonra önünüze koyar. Düşünceler kaynağından uzaklaştıkça değişir ama bunun nedeni çoğunlukla basitlik arayışı değildir. Anlaşır olmanın en önemli gerekliliği anlattığınız şeyi sizin çok iyi anlamış olmanızdır. Bu yüzden basitlik arayışı bizi kesinlikle düşüncenin asıl yaratıcısına yaklaştırmalıdır. Herkesi kendisinden okumak, yorumcularına başvurmaktan daha kolaydır. Tabi niyet gerçekten anlamaksa... Okurun niyeti her zaman anlamak olmuyor. Freud'u zaten tanır o. "Viyanalı büyücüdür; kokainmandır; her şeyi cinsellikle açıklayamaya çalışan bir sapıktır. Bütün bunların üstüne bir de Yahudi'dir." Böyle bir insanın düşünceleriyle

zaman kaybetmek yerine, sadece onun ne mal olduğunu başkalarına haber vermesine yetecek bilgiye ulaşmaya çalışır.

Kaynağından uzaklaştığında görüşlerin ne hale geldiğini göstermesi açısından 'evrim' güzel bir örnektir. Akademik unvanlarını takmış takıştırmış kelli felli adamlar çıkar televizyon kanallarına. Dilbaz bir imam yamağının sohbetindeki tatla, evrim teorisini anlatırlar insanlara. Ve kaş ile göz arasında Lamarck'ın görüşlerini Darwin'e atfedip çürütürler. O yaşta o kadar yalancılık insanoğluna fazla diye düşünürsünüz. Üstüne saldırdığı teorinin ne olduğunu bilmediğinden, ne zannediyorsa onunla boğuşuyor, deyip geçersiniz. Sonra bir başka insan çıkar karşınıza. Onun da bilimsel unvanları ötekinden eksik değildir. Ve evrim teorisine dayanarak der ki: "Gelecekte insanların kulakları kocaman olacak." Neden efendim? "Çünkü evrim teorisi öyle diyor. Bilişim çağı insanların kulaklarının önemini arttırmıştır." İyi de evrime ne bundan? Onun adı 'bilişim seleksiyon' değil ki, 'doğal seleksiyon'. Koca kulaklı bireylerin üreme açısından şansları, mütevazı kulaklılardan fazla değilse, bir milyar yıl da geçse tür o yana doğru evrilmeyecek. Ayrıntıya girmeye gerek yok, gelip bizimle birlikte televizyonun başına otursa Darwin de kendi görüşlerini tanıyamaz. Oysa türlerin kökeni, zor bir kitap değildir. Baştan sona sadece onu okumak bile, kim bilir kaçınıcı ağızda sefalet çeken teoriyi kurtarmaya yeter.

Büyük beyinlerin söylediklerine, doğrudan kulak vermekten korkmak, biliyormuş gibi yapan küçük beyinlerin eline düşürüyor bizi. Onların çoğu, anlamı net olmayan terimlerle ve kıvrıran cümlelerle sınırlı kapasitelerinin etrafına kalın bir zırh örüyorlar. Zavallı okur öğreneceğim diye o zırha toslayıp duruyor. Kendine güvensizliği bu yola sapmasının nedeniyken, sonucu da oluveriyor.

Düşünceler, dünyayı anlamanın ve değiştirmenin en önemli araçlarından ama kullanılabilmesi için beyinlere yayılmaları gerekiyor. Bir filozof coşmuş yetmiş eser yazmış... Okuyup anlayanların sayısı da yetmiş aşmıyorsa, doğru söylemiş yalan söylemiş, pek önemi yok. Raflarda dizili eserler, duvarda gömülü tuğlalardan farksızdır. Oysa insana ait sorulara verilmeye çalışılmış yanıtlarla tuğla yapmak hiç de ekonomik bir yöntem değil. Yazı, insanlara kolektif beyin oluşturma şansı sunuyor. Milyarlarca gri hücrenin bir araya gelip insan zekası adı altında organize olmasına benziyor bu. Başkalarının düşüncelerini anlamaya çalışarak ve kendi düşündüklerinizi anlatarak siz de beyninizi, insanlığın zekasını oluşturan ağa dahil ediyorsunuz. Bir

yerlerde olağanüstü keşiflerin yapılması yetmez. Ortaya çıkan ürün diğer hücrelere de sağlıklı bir şekilde aktarılmalı. Dünyanın güneşin etrafında döndüğünü bilen bir kişiye karşılık, öküzün boynuzları arasında durduğuna inanan bin kişi varsa, bu konuda sorduğumuz soruya doğru yanıt alma olasılığımız çok ama çok düşüktür. Cehaletten kurtulmak için o bir kişiye ulaşip ne dediğini anlamak zorundayız.

“İmaj her şeydir!” sloganıyla dönen bir dünyada yaşamak öküzün boynuzlarına oturmak kadar sıkıntı verebilir ama sorumluluk, çarpıklıklardan yararlananlara değil, buna izin verenlere ait. Herkesten önce kendimiz için okumak, düşünmek ve anlamak zorundayız. Yığınla büyük beynin ürününe ulaşmak bedavayken, tembellikte inat etmenin bedeli, arkasında sadece bayram namazı kılınabilecek insanlardan bilim öğrenmektir.

NOT : Toprak Işık'ın bugüne kadar çıkan kitapları :

1. Sırabaşı (Öykü)
2. Halat Gösterisi (Öykü)
3. Sıradana Övgü (Deneme)
4. Kız Ararken (Öykü)
5. Azgın Tekeler

www.toprakisik.com